

Knjigu čini nekoliko poglavlja. U predgovoru je autorka dala kratak osvrt o značaju nošnje u narodnoj kulturi Slovaka, kao i o naučnom interesovanju za nošnju, koja traje od prošlog veka pa sve do današnjih dana. Drugi deo knjige čini kraći tekst o istorijskom razvoju slovačke narodne odeće. Na kraju je dat, u veoma kratkim crtama, prikaz sadašnjeg stanja odeće, a navedena je literatura i izvori kojima se autorka služila.

U drugom, znatno većem delu knjige, dat je prikaz narodne nošnje prema oblastima Slovačke. Na početku odeljka svake župe data je geografska karta.

U tekstuallnom delu o određenoj župi autorka daje i opis osnovnih karakteristika župe uz kratku napomenu o najmarkantnijim karakteristikama narodne nošnje. Zatim daje u najkraćim crtama žensku odeću sa podelom na osnovnu i gornju odeću, češljanje i pokrivanje glave. Istu podelu primenjuje i kod muške nošnje.

Autorka posebno ukazuje na zajedničke elemente muške i ženske obuće. Ovakog se načina izlaganja autorka knjige pridržava u prikazu svih župa ne dotičući se dečije odeće, što mislimo da ovde nedostaje.

U pojedinim župama autorka po istom principu obraduje i varijante nošnje. Uz opis je dat i lep i veoma bogat ilustrativni materijal, prikazan crtežima u boji u vidu tabli, kao i crno-bijelim i fotosima u boji. Ilustrativni materijal vanrednog kvaliteta samo dopunjuje ionako već dobru monografiju. Na kraju svakog odeljka pojedinih župa dati su izvori i literatura.

Na kraju knjige data je analiza pojedinih odevnih delova i rasprostranjenosti uz primere crno-belih crteža.

Knjiga ima *Miestni register*, kao i kraći rezime na ruskom, nemačkom i engleskom jeziku.

Knjiga Viere Nosaljove predstavlja izvanredan doprinos etnološkoj nauci, a čitaocima pruža mogućnost za upoznavanje svih regionalnih i lokalnih

specifičnosti narodne nošnje, kako pojedinih delova Slovačke tako i zemlje u celini. Budući da ovaj deo narodne kulture Slovaka već pripada prošlosti, pošto je u mnogim oblastima Slovačke prihvaćena savremena odeća, knjiga Viere Nosaljove ostaje da svedoči o nekadašnjoj lepoti i vrednostima tradicionalne slovačke nošnje.

MILA BOSIĆ

Ján Mjartan, *Lúdove rybárstvo na Slovensku*, Vyavatel'stvo Slovenskej akadémie vied, Bratislava 1984, 378 str.

U populárno-naučnoj ediciji Národopisnog ústava SAV, Klenotnica slovenskej lúdovej kultúry sv. 14, izašla je knjiga Jána Mjartana, *Narodno ribarstvo u Slovačkoj*. U ovoj veoma dobroj ediciji do sada je izašlo 13 svezaka uglavnom etnoloških i folklorističkih monografija, koje su izašle iz pera najpoznatijih naučnih radnika Slovačke.

Ján Mjartan je iz oblasti ribarstva objavio veći broj studija u naučnim časopisima, kao i posebne publikacije iz pojedinih krajeva Slovačke.

Knjiga *Narodno ribarstvo* proizšla je kao rezultat dugogodišnjih istraživanja autora i kao sinteza njegovih objavljenih studija. Pored kraćeg uvoda sadrži jedanaest poglavlja. U prvom poglavlju autor obraduje ribolov bez ribarskih sprava i alata, što predstavlja i najstariji način ribarenja ne samo u Slovačkoj već i drugim krajevima sveta. To je hvatanje ribe golin rukama, nogama, ošamućivanje ribe udarcem ili otrovnim travama, koje je inače poznato na širokom geografskom arealu. Posebno je u ovom poglavlju obradeno hvatanje ribe pređmetima koji ne pripadaju ribarskom inventaru, kao što su različiti kuhinjski predmeti, koševi, krošnje, delovi odeće,

tekstila, a koji u slučaju potrebe zamjenjuju mreže, čerence i druge alate.

Druge poglavje daje nam prikaz hvatanja riba zagradijanjem vodenih tokova, odvođenjem ribe u njih, ispuštanjem vode, saterivanjem ribe u posebne ograde i uterivanjem u klopke iz kojih riba može teško da izade, pri čemu se često koriste i pletene vrške. Svi ovi načini hvatanja riba iako veoma arhaični, i danas su prisutni u ovoj privrednoj grani, ne samo u Slovačkoj, već su poznati i van njenih granica.

U trećem odjeljku obradeni su pleteni ribarski alati od pruća, metalne žice i biljnog vlakana. Kao najstarija i najprimitivnija sprava pominje se "val", izrađen od pruća, a koji kao spravu za hvatanje riba u Slovačkoj pominju već polovinom 13. veka. Ribarenje pomoću vala je jedan od najstarijih stupnjeva u razvoju ribolova ne samo u okvirima Slovačke već i kod drugih slovenskih naroda, a pripada ribolovnom inventaru i drugih naroda sveta. Zatim autor obrađuje koševe za hvatanje riba poklapanjem, lese pletene od pruća, različite vrste klopki za ribu, zvane "vrša", pletene od pruća, metalne žice i konca i daje mnoge varijante koje se koriste na ribolovnim vodama u Slovačkoj.

Četvrti poglavje obrađuje udiciarski ribarski alat, koji takođe pripada arhaičnom ribarskom alatu praistorijskih vremena. Autor pored datog istorijskog razvoja ovog alata prikazuje sve načine montiranja, od rada sa pojedinačnim udicama do povezivanja udica u nizu, njihove nazive, upotrebu, a što je popraćeno i ilustracijama-crtežima.

U veoma opširnom petom poglavju obradeni su alati kojima se nabada riba u vodi. Autor je prikazao mnogo-brojne varijante ovog alata od najstarijih napravljenih od drveta, do višekrakih metalnih osti. Pored alata "ost" autor se pozabavio i drugim nekonvencionalnim spravama za nabadanje riba u vodi, kao što su razne kuhinjske viljuške, vile i drugo. Hvatanje riba ostima bilo je veoma rasprostranjeno u bistrim vodama Slova-

čke.

U šestom najopširnijem poglavljiju obradene su mreže. Tu su prikazane različite vrste čerenaca, čiji okvir čine drvene ukrštene oblike, ili oblike savijene u polukrug između kojih je razapeta mreža; mreža koja se baca iz čamca zvana "hádzka" [sačma], a služi izrazito za individualni ribolov; velika trostruka "plavačka" mreža, kod nas poznata kao setka ili trogubica. Zatim, dat je opis i način upotrebe mreža zvane "paška" [kod nas poznata kao mreža zagažnja], kao i mreže "nevod", "vlak" i druge čiji su neki nazivi bili poznati već i Starim Slovenima. Autor je u ovom odjeljku obradio i rad sa mrežama na zaledenim rekama zimi.

Sedmi odjeljak posvećen je ribarenju pomoću hajke ribara, kada učestvuje veći broj ljudi.

Osmo poglavje obrađuje pomoćne ribarske sprave, među kojima najznačajnije mesto zauzima čamac, bez koga se ne može zamisliti ribarenje. Na slovačkim vodama poznat je čamac izduben iz jednog stabla zvani "čln", kao stariji, i "lotka", kao noviji. Lotka se izrađuje od piljenih dasaka. U pomoćni ribarski alat ubraja se i "lopatka" od drveta [kod nas poznata pod nazivom "ispolac"], bez koga ni jedan ribar ne seda u čamac, a obavezан inventar uz čamac je i veslo.

Posebno poglavje [IX] posvećeno je čikarenju, tj. hvatanju čikova, čija je tradicija bila veoma rasporastranjena u istočnim, zapadnim i južnim barovitim predelima Slovačke.

Deseto poglavje obuhvata transport, čuvanje žive ribe, konzerviranje i upotrebu.

Na kraju knjige autor je u XI poglavljiju obradio ribarski folklor koji po autoru nije dovoljno bogat a niti dovoljno ispitani, iako veoma zanimljiv, i analogan folkloru mnogih slovenskih naroda što ukazuje na njegovu dublju starinu.

Delo Jana Mjartana popraćeno je naučnim aparatom, date su napomene i izvori, kao i literatura kojom se autor slu-

žio pri radu. Izrađen je rečnik, kao i duži rezime na ruskom i nemačkom jeziku.

Ribolov je od davnina jedna od važnih privrednih grana, ne samo u oblastima Slovačke već i kod mnogih naroda sveta, kako je ribarstvo razmatrao i autor knjige. Ribolov je bio dobro poznat već i Praslovenima, a i Slovenima su bile poznate već i komplikovanije ribarske sprave. U starim izvorima pojam Slovena se poistovećavao sa pojmom ribar, a slovensko selo sa selom ribara. Iz tog vremena do danas su se sačuvali slovenski nazivi za pojedine ribe, kao i ribarske alate, koji su još uvek u upotrebi ne samo kod Slovaka već i kod drugih slovenskih naroda, pa i drugih naroda, koji su preuzimanjem alata preuzeli i slovenske nazive za pojedine alate. U tom kontekstu je autor i razmatrao privrednu granu, tražeći poreklo i analogije, ne samo kod slovenskih naroda već i znatno šire, i to prateći ih od praistorijskih vremena do savremenih dana.

Tekst knjige dopunjaju izvanredni crteži i mnoge fotografije, približavajući čitaocu način rada i izgled pojedinih ribarskih alata.

Knjiga Jana Mjartana zasluguje punu pažnju naučne javnosti, ne samo oblasti etnoloških nauka već i znatno šire, a biće veoma korisna i onima koji se amaterski zanimaju za načine ribarenja.

MILA BOSIĆ

Jutta Dornheim, Kranksein im dörflichen Alltag. Soziokulturelle Aspekte des Umgangs mit Krebs. Tübinger Vereinigung für Volkskunde E.V., Tübingen 1983, 305 str.

Knjiga sadrži obilan znanstveni aparat što već na prvi pogled upućuje na serioznost i znanstvenu dokumentiranost djela. Rad je nastao na temelju opsežne ankete kojom je autorica obuhvatila više

zdravih osoba jednog sela. Iako se ovdje radi o bolesti, knjiga ne predstavlja standardni prikaz pučke medicine koja živi paralelno s oficijelnom medicinom. Predmet ovoga rada su, kako autorica kaže, predodžbe, stavovi i držanja stanovništva malog mesta prema bolesti uopće i prema raku posebno.

Povod nastanku knjige dala je grupa stručnjaka različitih struka sa sveučilišta u Tübingenu, ljudi koji su dolazili u dodir s bolesnima od raka. Njihova nastojanja bila su usmjereni ne liječenju već pomaganju bolesnicima da nadvladaju bolest i uklope se u svakodnevni život. Tako je i ova neobična i nadasve zanimljiva knjiga rezultat shvaćanja i odnosa prema bolesti i bolesnicima jednoga sela. Budući da sama pomisao na rak izaziva jednak užas u svih ljudi i u svim dijelovima svijeta, ova se knjiga može prihvatiti i razumjeti u svakoj ljudskoj zajednici.

Autorica pokazuje veliko poznavanje problema raka kao bolesti, svih medicinskotoretskih saznanja vezanih uz rak te psihičkog opterećenja bolesnika i obitelji koje donosi spoznaja o ovoj bolesti. Sistem vrednota i pravila koja se odnose na objektivizaciju sadržaja svijesti poznatih u psihologiji, filozofiji i sociologiji, ona primjenjuje na konkretni predmet - rak - i razmatra brojnu priznatu literaturu ovih znanosti kako bi rasvjetlila svaki pojedini sadržaj sa svih strana. Zanima je niz psiholoških kategorija kao što su pojednostavljenja, pomaci, poredbice, naglašavanja, specifikacije. Stoga ova knjiga jasno prikazuje odnos oboljelog prema bolesti, zdravoga prema bolesnome i zdravih prema bolesti uopće, i raku posebno.

Posebno opširno se autorica bavi odnosom okoline prema pacijentu kao i psihičkim problemima oboljeloga vezanim uz bolest i rak. Ova bolest koje se danas svi ljudi najviše boje zastrašujuća je i onda kada ne nosi neminovno smrt. Strah od smrti ne dopušta da se u svijesti ljudi bolest izdiferencira i da se uvide danas već postojeće mogućnosti izlječenja i odgoda smrti. Mnogo prostora autorica